

OY HAKKI, SEÇİM ve SEÇİM SİSTEMLERİ

Sınırlı Oy Hakkı

- 1) Servete ve Vergiye Bağlı Seçme Hakkı
- 2) Yeteneğe Bağlı Seçme Hakkı (örneğin, İtalya'da 1912 seçimleri, İngiltere'de 1945'e kadar uygulanan seğimler)
- 3) Irk Ayrımına Bağlı Seçme Hakkı
- 4) Cinsiyete Bağlı Seçme Hakkı

Cinsiyete Bağlı Seçme Hakkı

- Türkiye'de kadınlar 20 Mart 1930'da belediye seğimlerinde seçme hakkı kazandılar. 1933'te Köy Kanunu'nda muhtar seçme ve köy heyetine seçilme hakkı düzenlendi. Milletvekili seğimlerinde seçme ve seçilme hakkına ise 5 Aralık 1934'te yapılan anayasa değişikliğiyle kavuştular. 8 Şubat 1935'de ilk defa meclis seçimlerine katılan Türk kadınları mecliste 17 sandalye elde ettiler.

- ABD'de 1788
- Yeni Zellanda'da 1918
- Almanya'da 1919
- İngiltere'de 1929
- Fransa'da 1945
- Belçika ve İtalya'da 1946
- İsviçre'de 1971'de, İsviçre'ye bağlı **Appenzell** kantonunda ise 1990
- Kuveyt'te 2005
- Suudi Arabistan'da ???

SEÇİM YILI	PARLAMENTODAKI MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN ORANI (%)
1935	395	18	4.6
1943	435	16	3.7
1950	487	3	0.6
1957	610	8	1.3
1965	450	8	1.8
1973	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1999	550	22	4.2
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1
2011	550	79	14.3

Cinsiyete Gore Dagilim

Parti Adı	Kadın		Erkek		Parti Toplam
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Adalet ve Kalkınma Partisi	34	% 10,76	282	% 89,24	316
Cumhuriyet Halk Partisi	19	% 14,5	112	% 85,5	131
Halkların Demokratik Partisi	19	% 35,19	35	% 64,81	54
Milliyetçi Hareket Partisi	3	% 8,33	33	% 91,67	36
İyi Parti	0	% 0	5	% 100	5
Bağımsız Milletvekili	1	% 100	0	% 0	1
Genel Toplam	76	% 14	467	% 86	543

Dünyada Durum

Mecliste kadın oranının en yüksek olduğu bölge yüzde 41,7'lik oranla İskandinav ülkeleri. Mecliste kadın oranları şöyle:

Kadınların parlamentodaki temsili sıralamasında ise Rwanda yüzde 61,3 oranıyla birinci , Bolivya yüzde 53,1 oranıyla ikinci, Küba yüzde 48,9 ile üçüncü sırada yerini alıyor.

Türkiye'de Meclis'te kadın oranı ise yüzde 14,9. Türkiye 82 kadın vekille 186 ülke arasında 132. sırada yer alıyor. Ancak bu 82 kadın vekilden beşi şu anda cezaevinde.

Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri

- 1) **Eşitlik İlkesi:** Bir kişi bir oy
- 2) **Genellik İlkesi:** Her seçmene seçme ve seçilme hakkı
- 3) **Bireysellik İlkesi:** Seçme hakkının kişiye özgü olması
- 4) **Gizlilik İlkesi:** Gizli oy
- 5) **Serbestlik İlkesi:** Baskı ve korkudan uzak seimler

Seçim Sistemleri

- 1) **oğunluk Seçim Sistemi:** Seçme hakkının yaygınlaşmaya başlamasından sonra uygulanan ilk sistem. Bu sistemde seçime katılan parti listelerinden, partilerden ya da adaylardan en çok oy alan seçimi kazanmış olur.

Bu sistemin uygulamada 3 çeşidi vardır.

Çoğunluk Seçim Sisteminin Çeşitleri

- a) Basit (Nispi) Çoğunluk Seçim Sistemi:**
Seçime katılan parti ya da adaylardan en çok oy almış olan seçimi kazanır (İngiltere).
- b) Mutlak (salt) Çoğunluk Seçim Sistemi:** Bir aday ya da partinin o seçim bölgesinde kazanabilmesi için geçerli oyların yarısından bir fazlasını alması gerekir (Fransa).
- c) Belirli Oranlarda Çoğunluk Seçim Sistemi:**
Kullanılan geçerli oyların ya da kayıtlı seçmenlerin oylarının belli bir oranını tutturmak koşulu vardır.

Dar b3lge seçim sistemi

- İngiliz modeli olarak bilinir. Bir 3lkenin parlamentodaki sandalye sayısı kadar b3lgeye b3l3nmesi ve her b3lgeden bir adayın seçilmesi esasına dayanan seçim sistemidir.
- Bir diğeri seçim sistemi olan daraltılmış b3lge sistemiyle karıştırılmamalıdır. Çoğunluk esasına g3re yapılan seçimde her b3lgeden en y3ksek oyu alan aday seçilir.

Çoğunluk Seçim Sisteminin Avantajları

- Uygulanması basittir, sonucu kısa sürede ortaya çıkartır.
- Basitlik, seçimlere katılımı da arttırır, geçersiz oylar oldukça az olur.
- Uygulandığı ülkelerde, sistem çok partili siyasal sistemi engellemekte, iki partili sisteme katkıda bulunmaktadır. Bu da ülkede siyasi istikrar sağlamaktadır.
- Seçmenler adayları yakından tanıyabilmektedir
- Dar bölge yöntemiyle, bağımsız adaylar daha etkili olabilmekte, partilerin örgütsel baskılarından kurtulabilmektedir.

Çoğunluk Seçim Sisteminin Dezavantajları

- Seçmenlerin tercihleri parlamentoya aynı oranlarda yansıyamamaktadır.
- Dar bölge uygulamalarında adayların kişisel özellikleri etkili olmaktadır. Siyasi partilerin etkilerinin azalması, demokrasi açısından sakıncalar doğurabilir.
- Dar bölge uygulamalarında, seçim çevresi bir üye çıkaracak kadar küçük olduğundan, bölgenin ekonomik ve toplumsal yönden güçlü olan kişileri seçmenleri etkileyebilir. Böylece seçmenlerin özgür iradeleri engellenmiş olur.
- Meclisteki çoğulculuk, çok seslilik ve çok partililiği önleyebilir.

Yarı Nispi Temsil Seçim Sistemi

- Azınlıklara meclislerde temsil hakkı vermediğinden antidemokratik bir yöntem olarak görülmüştür.
- Ülkeler düzeyinde kullanımı yaygın değildir ve çoğunluk sistemine çok benzemektedir.

Nispi Temsil Seçim Sistemi

- Günümüzde çoğunlukla kullanılan sistemdir. II. Dünya Savaşından sonra yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.
- Amaç; her siyasi partiye güçleri ve aldıkları oylar oranında meclislerde temsil olanağı vermektir.
- En temel özelliği, seçim çevrelerinin, çoğunluk sistemindeki gibi dar bölgesi ve tek aday için değil, birden çok aday için oluşturulmasıdır.

Nispi Temsil Seçim Sisteminin Avantajları

- Alınan oylar meclislere daha dengeli yansır.
- Meclislerde, toplumda varolan görüşlerin, eğilimlerin, sınıfların ve katmanların büyük çoğunluğu temsil edilebilir. Bu da çoğulcu demokrasi için çok önemlidir.
- Seçmenler savundukları görüşün meclislerde temsil edileceğini düşünerek seçimlere daha çok ilgi duyabilirler.

Dezavantajları

- Ülkede var olan siyasi partilerin sayısını arttırır.
- Bu durum, ülkede hiçbir siyasi partiyi tek başına iktidara getirmeyebilir. Bu da istikrarsız hükümetler ya da sürekli koalisyonlar anlamına gelir.
- Seçmenler seçilecek adaydan çok, partiyi tanır ve ona oy verir. Çünkü seçim bölgeleri birden çok aday çıkaracak biçimde düzenlenir.
- Seçim sonuçlarını değerlendirmek ve hesaplamak hem zaman alıcı hem de karmaşıktır.

Karma Seçim Sistemleri

- Çoğunluk ve nispi temsil seçim sistemlerinin avantajları alınarak oluşturulmuştur.
- Karma sistemde ya çoğunluk ya da nispi temsil sisteminden biri ağırlıklıdır.
- Fazla yaygın kullanıldığı söylenemez. Günümüzde Federal Almanya'da kullanılmaktadır.

Türkiye'de Uygulanan Seçim Sistemleri

Cumhuriyet Öncesi Dönem:

- Osmanlı'da ilk seçim 1876 Anayasası gereğince 1877 yılında yapılmıştır.
- Ülke 29 seçim bölgesine ayrılmış, 130 milletvekili Meclis-i Mebusan üyesi olarak seçilmiştir.
- Ülkede seçim yasası olmadığı için, anayasa ile çelişen bazı yönetmelikler söz konusu olmuştur.

- 1908 seçimlerine İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Ahrar Fırkası katılmıştır.
- Ülkedeki azınlıkların da parlamentoda temsili sağlanmıştır.
- Sınırlı oy sistemi kullanılmıştır. Çünkü yasaya göre, belli yaşı doldurmuş Osmanlı uyruğundaki erkekler arasından, belli oranlarda vergi verenler oy kullanabilmiştir.

➤ Osmanlı vatandaşı olmayanlar, yabancı devlet imtiyazına sahip olanlar, Türkçe bilmeyenler, 30 yaşını doldurmamış olanlar, seçim esnasında bir kimsenin hizmetinde bulunanlar, iflas ile mahkum olup itibarları iade edilmemiş olanlar, kötü ahlak ile tanınanlar, suçuna karar verilmiş olup bu karar kaldırılmamış olanlar, medeni haklardan mahrum olanlar, yabancı devlet vatandaşlığı iddiasında bulunanlar mebus olamayacaklardır.

- 1877, 1908, 1912, 1914, 1919 seçimleri basit çoğunluk sistemine göre yapılmıştır.
- 1920'de M. K. Atatürk'ün yayınladığı bir tamimle seçilip gelen 337 milletvekili salt çoğunluk sistemiyle seçilmiştir.
- Bu seçimlerde de sınırlı oy sistemi uygulanmıştır.

Cumhuriyet Döneminde Uygulanan Çoğunluk Seçim Sistemleri

- 1945 yılına kadar seçimlere tek parti olan Cumhuriyet Halk Partisi tek başına katılmıştır.
- 1942 yılında Mebus Seçim Kanunu çıkarılmıştır. Daha önceki seçimlerde uygulanan sınırlı seçme hakkı genişletilerek, büyük kitlelere seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.

- 1946'dan sonra çok partili döneme geçilmiştir.
- 1961 Anayasası ile çoğunluk sistemi yerine, nispi temsil seçim sistemi uygulamasına geçilmiştir.
- 1961, 1965, 1973 ve 1977 seçimleri, nispi temsil seçim sisteminin değişik seçme yöntemlerine göre yapılmıştır.

- 1982 Anayasasıyla çıkarılan yeni Milletvekili Seçimi Kanunu, nispi temsil sistemini öngörmekle birlikte, **genel baraj** ve **bölgesel baraj** engelleri de getirmiştir.
- Buna göre, tüm ülke genelinde geçerli oyların %10'nun ve bir seçim bölgesinde elde edilen geçerli oyların, o seçim bölgesinden çıkacak milletvekili sayısına bölünmesiyle elde edilen sayıda oy alamayan partiler parlamentoda temsil edilemez.

- 1992 yılında bölgesel barajla ilgili değişiklikler yapılmıştır. Ancak ulusal baraj bugün de geçerliliğini sürdürmektedir.
- Günümüzde Türkiye’de uygulanan seçim sistemi, **barajlı nispi temsil seçim sistemidir.**

Yararlanılan Kaynaklar

- Ali Öztekin, Siyaset Bilimine Giriş. Siyasal Kitabevi.
- Münci Kapani, Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi.